

3. ábra. Útjelzőtáblák a frontvonalban (Fotó: Fortepan / Mohai család / 257280)

Somkutas Róbert*

A német alárendeltségbe léptetett magyar királyi I. gyorshadtest tevékenysége II. rész

A Prut folyótól a Dnyeszterig (1941. 07. 09.)

1 941 nyarán – az ún. Barbarossa hadművelet keretében – a német alárendeltségbe került magyar királyi I. gyorshadtest két (páncélozott) felderítő-zászlóalja részt vett a Szovjetunió elleni hadműveletben. A tanulmányorozat első részében a szerző ismertette a német hadtestek elhelyezkedését, és a magyar Kárpát-csoport tevékenységét. A második rész a gyorshadtesthez rendelt hadfelszerelés egyes elemei és logisztikai ellátása mellett, a katonákat és a technikát is próbára tévő mostoha időjárási viszonyok között történt keletre vonulás mozzanatait részletezi.

A Szovjetunió elleni háború megkezdése előtt a korábbi (Huba-I) haderőfejlesztési program⁴ – a mennyiségi fejlesztés időszaka – lezárult, és már a minőségi fejlesztés került előtérbe. [8; 211–212. o.] Az akkor megkezdett Huba-II. programmal⁵ a Magyar Királyi Honvédségnél jelentős fejlesztések és szervezeti változások történtek, amelyek a gyorshadtestet is érintették.⁶

A két gépkocsizó dandár a 9. és a 11. kerékpáros zászlóalj bázisán – a felderítő-zászlóaljaktól átadott Toldi könnyű harcokcsialegységekből – megalakították a két harcokcsizászlóaljat. Azonban a rendelkezésre álló harc-

4. ábra. A magyar 9. kerékpáros (harckocsi-) zászlóalj 1. harcokcsizászlóaljának álcázott Toldi könnyű harcokcsija (Forrás: HTM, 91443)

kocsimennyiségből csak két harcokcsizászlóaljat tudtak feltölteni a (most már harckocsi-) zászlóaljaknál. Az új páncélos kötelékek számára 1941. június 22–25. között

* Nyá. alezredes. ORCID 0000-0002-3746-9588

– összekovácsolásuk érdekében – harcászati gyakorlatokat vezettek le a meglévő századaikkal. [9; 7. o.] A harmadik századot már csak a folyó hadműveletek ideje alatt tudták felállítani és felszerelni a gyártótól beérkezett technikával, és csak azt követően szállították ki a frontra a csapatostjeikhez.

Az Ansaldo típusú kisharcokocsikat a 13., a 14. és a VI., valamint a VIII. kerékpáros zászlóaljak kisharcokocsi-századai kapták meg. [9; 7. o.]

A felderítő-zászlóaljaknál, feladataik sikeres végrehajtása érdekében 16 darab 39M Csaba páncélgépkocsi állt rendelkezésre. A hadműveletek idején, a megnövelt számú legyártott harcokocsiból a felderítő-zászlóaljak is kaptak (újra) Toldi harcokocsikat. A harcokocsikért „cserébe” a felderítők megkapták a korábbi kerékpáros zászlóaljak páncéltörő ágyús szakaszait.

Növelték a katonai terepjáró gépjárművek és a Botond szállító járművek számát is. A hadműveleti területre történő elvonulás során a hadtest további megerősítéseket is kapott.

A tüzérparancsnokság alárendeltségébe tartozott a hadtestközvetlen I. gyors tüzérosztály. Megerősítésül megkapta a V. tüzérezredet és a VIII. tüzérosztályt. Később a hazatért alakulatok gépvontatású ütegei a fronton maradtak, és alárendeltségükbe kerültek.

A gyorshadtest „logisztikai biztosításáért” – a személyi, az egészségügyi, az anyagi és technikai ellátásért, az után- és hátraszállítási feladatok, illetve ezen útvonalak állapotának biztosításáért – a hadtest-/dandárvonat felelt.

A vonatparancsnokság(ok) alárendeltségébe tartozott:

- négy egészségügyi oszlop (két tábori kórház, egy betegellátó állomás és egy egészségügyi szeroszlop),
- a személyirányító állomás,
- tehergépkocsi-oszlop,
- tehergépkocsi szeroszlop,
- híradó szeroszlop,
- hadihídalap (3 készlet)
- egy útkarbantartó század és
- egy légvédelmi üteg. [9; 8. o.]

A hadtest csapatainak fő fegyverzeti és technikai eszközeinek darabszámát a 2. táblázat tartalmazza.

A GYORSHADTEST ÁTALÁRENDELÉSE A NÉMET DÉL HADSEREGCSOPORTNAK

1941. július 9-én 0 órától a magyar királyi I. gyorshadtest a német Dél Hadseregcsoporthoz alárendeltségébe lépett. Parancsnoka, von Rundstedt tábornagy engedélyezte és megparancsolta a gyorshadtestnek, hogy felderítőerőivel folytassa a visszavonuló szovjet erők követését.

A gyorshadtest csapatainak helyzetét a Kárpát-csoport – amely akkor már 100 kilométerre eltávolodott a határtól [10; 114. o.] – helyzetjelentésében az alábbiak szerint rögzítette.⁷

A GYORSHADTEST ÉS ALÁRENDELTEI NEK HELYZETE

A 2. gépkocsizó dandár – amely addig a hadtest első lépcsője volt – az alkalmazott felderítő-osztagával 07. 08-án átkelt a Szeret (*Seret*) folyón, és megkezdte a Zbrucz (*Zbrucz*) folyó előterének a felderítését. [10; 110. o.]

A dandár zömét képező három zászlóalj (az 5., a 6. gépkocsizó és a 11. harcokocsizászlóalj) feladata a Borszcsov (*Borszcsov*), Korolovka (*Korolowka*) területére, míg a 4. zászlóaljának Zalescsikiből (*Zaleszczyki*), a Dnyeszter (*Dniestr*) folyó mentén Szinkov (*Sinkow*) területére történő kiérkezés volt. A dandár többi része kora délután átkelt a Zalescsikitől mintegy 25 kilométerre északra Mihalcénél (*Michalcze*) épített hadihídon, és folytatta a Zbrucz folyóra történő felzárkózását. [10; 112. o.]

Az 1. gépkocsizó dandár Nyizviszka (*Niezwiszka*) és Obertin (*Obertyn*) területéről, Horogyenka (*Horodenka*) helységen át, a mihalcei hadihídon keresztül folytatta az előre vonását Tluszte-Mjaszto (*Tluste Miasto*) Jagyelnyica (*Jagielnica*) területére. [10; 112. o.]

Az 1. felderítő-zászlóalj még július 6-án felvette az összeköttetést a jobb szárny német 11. hadsereg alárendeltségébe tartozó román csapatokkal. [10; 112. o.]

A Prut völgyében menetelő 1. lovasdandár az élen haladó 1. páncélos zászlóaljával elérte Vidinov (*Widynow*) Zablotov (*Zablotow*) térségét, a kerékpáros részeivel pedig Szoroki (*Soroki*) területét. A korabeli jelentés szerint, a

2. táblázat. A gyorshadtest alárendelt csapatainak főbb fegyverzete és technikai eszközei

Alakulat	Go-lyó-szóró	Gép-pus-ka	Nehéz-puska	Akna-vető	Pán-cél-törő löveg	Légvé-delmi tüzér löveg	Tábori tüzér-löveg	Páncél-gépkocsi „Csaba”	Kisharc-kocsi „Ansaldo”	Könnyű harcokocsi „Toldi”	Va-dász-repülő	Bom-bázó repülő	Közel-fel-de-rítő repülő
1. gépkocsizó dandár	182	60	14	6	24	12	24	16	6	46			
2. gépkocsizó dandár	182	60	14	6	24	12	24	16	6	46			
1. lovasdandár	72	36	12		24	12	32	16	54				
Hadtest-közvetlen kerékpáros zászlóaljak	72	12	12		8		8		12				
Tüzér parancsnokság						24	12						
Repülő-parancsnokság											24	12	32
Összesen (db)	508	168	52	12	80	60	100	48	78	92	24	12	32

Megjegyzés: A táblázatban feltüntetett adatok csak tájékoztató jellegűek, mert a hadműveletek során többször is átszervezéseket hajtottak végre, és gyakoriak voltak a változások, valamint a harcok során elszennvedett veszteségek pótlása is ingadozott. [9; 9. o.]

4. huszárezred beérkezése – a Jamna (*Jamna*) községnél feltorlódott oszlopok miatt – csak éjjelre volt várható a Szadzavka (*Sadzawka*), Lancsin (*Lancyn*) területére.

A Körösmező – Gyelatyin (*Delatyn*) közötti, a szovjet csapatok által rombolt útszakaszt a kétnapos eső annyira megrongálta, hogy a lerobbantott áthidaló hidak kiterőinél az átkelés egyre nehezebbé vált. Ebben a kritikus helyzetben javulást csak július 12-e után várhattak, amikor – a terveik szerint – a lerobbolt és sérült hidak többségének helyreállításával el kellett készülniük. [10; 112. o.]

A seregtest zöme, a Kárpátokból való kiérkezés után – továbbra is zuhogó esőben – folytatta a begyülekezését a kamenyec-podolszki (*Kameniec Podolski*) és attól északra fekvő területekre. [11; 87. o.] Az időközben kitört hatalmas vihar során lezúdult eső felduzzasztotta a patakokat, és a hömpölygő ár szétszakította és elvitte a gyorsadtest Magyarország felé vezető után- és hátraszállítási útvonalán a jarecenyicei szükséghidat is. Ezért a szállítás több napon keresztül szünetelt, előre jelezve a hadművelési tevékenység várható logisztikai nehézségeit, különösen a hosszúra nyúlt utanszállítások korlátozott lehetőségeit. Elvileg csak a nemzeti sajátosságot mutató (technikai, fegyverzeti, ruházati stb.) ellátás biztosítása történt honi területről. Az összes többi szövetségi viszonylatban egységes (üzemanyag, élelmezés, egészségügyi) és a német csapatokkal azonos (lőszer, technikai eszköz stb.) anyagok biztosítása a német ellátási vonal feladata volt (vagy sok esetben inkább lett volna...).

A gyorsadtestnek, német alárendeltségbe kerülése után a földi felderítési feladatait a rendelkezésére álló erőivel már csak a saját csapatai érdekében kellett folytatnia. A parancsnokok és az alegységek komoly és tanulságos

3. táblázat. A Dél Hadseregcsoportnak átadott magyar királyi I. gyorsadtest állománya és eszközei 1941. július 9-én [7; 63. o.]

Személyi állomány (fő)			Állat-állomány (db)	Technikai eszközök (db)	
tiszt	legénység	összesen	ló	országos jármű	gép-jármű
1717	41 790	43 507	7529	1037	4372

4. ábra. Magyar műszaki csapatok biztosítják a gyorsadtest alakulatainak átvonulását Kamenyec Podolszkin keresztül. A galíciai városba először a 6. gépkocsizó és a 12. kerékpáros zászlóaljak vonultak be, miután a felrobbantott utakat és egy kisebb szovjet utóvédet leküzdve, 1941. július 4-én elfoglalták a települést (HTM, 51527)

tapasztalatokat szereztek a korábbi időszakokban (beleértve a „békés területszerzés” időszakát is) a felderítési feladatok esetenkénti elmulasztása, vagy nem a megfelelő módon történő megszervezése és végrehajtása miatt.⁸ A korábbi keserű tapasztalatok birtokában már kevesebb gond volt a felderítés végrehajtásával és a felderítési adatok megszerzésével.

(Folytatjuk)

HIVATKOZOTT IRODALOM

- [7] Andaházi Szeghy Viktor. A magyar királyi honvédség részvétele a Szovjetunió elleni támadásban (1941. június – december), Belvedere, Szeged, 2016.;
- [8] Csikány Tamás (szerk.). *A Hazáért – A Magyar Honvédség múltja és jelene 1848–2004*, Szaktudás Kiadó Ház Rt., 2006.;
- [9] Dr. Lengyel Ferenc. Az I. M. Kir. Gyorshadtest hadműveletei a Szovjetunió elleni háborúban (1941. július 9 – november 15.), Hadtörténelmi jegyzet, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Hadtörténelmi Tanszék, 1994.;
- [10] Várhalmi Iván. *A m. kir. honvédség erőfeszítése a gépésítés területén 1920-tól – 1941. 06.-ig. A Kárpát-csoport, majd az I. gyorsadtest hadműveletei a Szovjetunióban 1941-ben* Magánkiadás, 2016.;
- [11] Dr. Csima Lajos. Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához (1938–1945) Honvédelmi Minisztérium Központi Irattár Budapest 1961.

JEGYZETEK

4 1938. október 1-től.

5 1941. október 1-től.

6 A gyorsadtest hasonló helyzetbe került az Erdélyi bevonulás, de a Délvidéki alkalmazás során is.

7 A cikkben szereplő földrajzi nevek – a könnyebb szövegolvasás érdekében – magyar átírással szerepelnek. Az adott helység beazonosíthatósága érdekében az első alkalommal történő említések az átírt név mögött (*zárójelben dőlt betűkkel*) a szerző feltüntette az OKH által kiadott 1941. évi 1:300 000 méretarányú térképeken szereplő nevet is, amit a hadműveletek során alkalmaztak.

8 A Szovjetunióban szerzett tapasztalatokat lásd: Somkutas Róbert, „A Magyar Királyi Honvédség páncélozott eszközökkel felszerelt felderítő csapatai a Barbarossa hadművelet során II. rész” *Haditechnika* LIII. évf. 3. szám (2019): 58–63. DOI: 10.23713/HT.53.3.11. A felderítők korábban az erdélyi és délvidéki műveletekben történt részvételük során is komoly tapasztalatokra tettek szert. Lásd a szerző korábbi publikációit e témákban: Somkutas Róbert, „A Magyar Királyi Honvédség páncélozott eszközökkel felszerelt felderítő csapatai V. rész” *Haditechnika* L évf. 5. szám (2016): 48–53.; Somkutas Róbert, „A Magyar Királyi Honvédség páncélozott eszközökkel felszerelt felderítő csapatai VI. rész” *Haditechnika* L. évf. 6. szám (2016): 50–52.; Somkutas Róbert, „A Magyar Királyi Honvédség páncélozott eszközökkel felszerelt felderítő csapatai VIII. rész” *Haditechnika* LI. évf. 3. szám (2017): 43–48.